

„Na vymazané straně Alp“

Ačkoliv politická práva se většinou respektují, jiná základní práva jsou soustavně porušována. Příjmová nerovnost narůstá souběžně s tím, jak se šíří chudoba v nejzranitelnějších demografických skupinách – mezi starými lidmi, mládeží a zejména dětmi. Diskriminace romské komunity v zaměstnání je nadále běžná. Statistické údaje a další důkazy, které by doložily tyto problémy, jsou předmětem manipulace nebo jsou potlačovány. I když Ústava zakazuje podněcování k etnickému násilí, v médiích a blížích se objevují nenávistné projevy a nejsou přijímána žádná opatření k jejich potlačení.

HUMANITAS Društvo za člověkově pravice in člověku
prijazne dejavnosti – Společnost pro lidská práva
a podpůrné akce
Manca Poglajen
Rene Suša

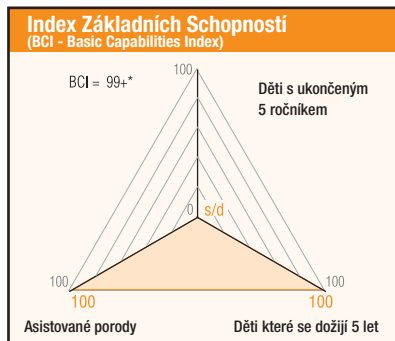
Vládní Statistický úřad¹ vypočítal, že v roce 2004 přibližně 12 % obyvatelstva jakž takž vycházelo s příjmem pod hranici relativní chudoby stanovené na 5 278 EUR ročně (bez sociálních transferů a rodinných dávek by míra chudoby vyskočila na 25 %). Údaje také odhalily propastné demografické nesrovnalosti: míra chudoby byla nejhorší mezi nezaměstnanými (25 %), ženami v důchodu (21 %) a jinými ekonomicky neaktivními osobami; překvapivě vysokou míru (13 %) měly dokonce i samostatně výdělečně činné osoby. O pouhý rok později byla čísla podstatně vyšší – 33 % u nezaměstnaných, 25 % u žen v důchodu a 18 % u samostatně výdělečně činných. Novější data vláda od té doby nezveřejnila.

Údaje z roku 2005 ukázaly, že chudoba mezi starými lidmi a dětmi narůstala po celou předchozí dekádu. U rodin s dětmi, v nichž byli oba rodiče nezaměstnaní, stoupla její míra do roku 2004 na 54 % a v roce 2005 na 59 %, dokonce i u nezaměstnaných dvojic bez dětí činila 31 %.

Nevládní organizace pracující s marginalizovanými skupinami a ombudsman pro lidská práva odsuzují sociální diskriminaci, která vede k vysoké úrovni chudoby a bezdomovectví mezi starými a nemocnými lidmi, Romy, matkami s malými dětmi a v dalších skupinách s minimálními prostředky.

Daňová reforma a inflace

V letech 2005 a 2006 vláda zavedla řadu reform ke zjednodušení daňového systému a podpoře hospodářského růstu. Po obsáhlých jednáních a veřejné diskusi snížila počet pásem u daně z příjmu jednotlivců z pěti s rozpětím od 16 % do 50 % na tři s rozpětím od 16 % do 41 %. Někteří přední slovinští ekonomové varovali, že reforma je příliš úzká a může zrychlit inflaci. Měli pravdu. Od února 2007 do února 2008 vzrostly ceny o 6,4 %, zatímco za předchozích 12 měsíců vzrostly o 2,4 %. Ceny energií a základních potravin (mlékařských výrobků, mouky, oleje

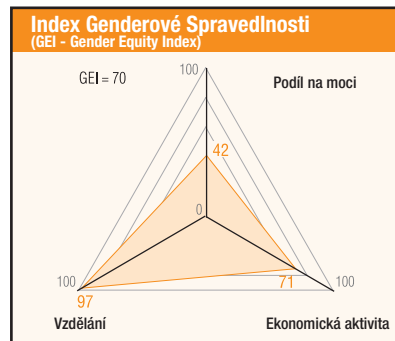
a čerstvého ovoce a zeleniny) stouply o 25 – 30 %. I když viníkem nebyla pouze daňová reforma, celkový nárůst byl prudší než v jakémkoli jiném období od okamžiku, kdy Slovinsko začalo plnit maastrichtská kritéria. Závratný růst cen základních potřeb podryl základní právo ekonomicky zranitelných lidí na přístup ke zdravým a výživným potravinám.

Nezaměstnanost a práva zaměstnanců

Ačkoli vláda poskytuje zaměstnavatelům dotace, aby dávali práci dlouhodobě nezaměstnaným (pro období 2007-2008 bylo k dispozici celkem 290 grantů s celkovým objemem 1,6 milionu EUR²), tyto pobídky jsou zřejmě nedostatečné a nejdou až ke kořenům dlouhodobě nezaměstnanosti. Vláda už zvýšila věk odchodu do důchodu na 62 let u žen a 65 let u mužů a pravděpodobně v tom bude dál pokračovat, ale to nevyřeší základní problém stárnutí obyvatelstva a nezaměstnanosti mladých lidí. Rozzlobeni jsou i mnozí, kdo mají práci. V posledních dvou letech se množí konflikty se soukromými zaměstnavateli a vládou, jež zatím vypustily v masivních dělnických demonstracích v listopadu 2005 a 2007. V roce 2008 jsou plánovány další stávky.

Zkreslování statistik nezaměstnanosti

V letech 2006 – 2007 vykázaly statistiky prudký pokles nezaměstnanosti z 91 889 osob (10,2 % ekonomicky činných) roku 2005 na 85 836 (8,6 %) a pouhých 72 573 (7,7 %) v květnu 2007.³ Jak ale uká-

zala Urša Marn⁴, tento statistický pokles byl způsoben pouze vyřazením většího počtu osob z evidence nezaměstnaných. V roce 2005 bylo vyřazeno celkem 22 617 osob, roku 2006 jich bylo 29 717, což znamená nárůst o skoro 30 % za jediný rok. Za uvedené dva roky bylo vyřazeno celkem 33 849 osob pro porušení povinností (jen v roce 2006 jich bylo 18 811), 73 % z nich pro nesplnění ohlašovací povinnosti a 11 % pro odmítnutí práce – obvykle proto, že byla pod úrovní jejich kvalifikace.

Vyřazení desetitisíců lidí z evidence nezaměstnaných prohlubuje chudobu a s ní související problémy. Mnoho těchto pracovníků a jejich rodin záviselo silně na dávkách v nezaměstnanosti.

Imigranti

Když se lidem, kteří nemají občanství, hrozí zrušením povolení k pobytu, pokud odmítnou práci daleko pod úrovní jejich kvalifikace, představuje to delikt proti důstojnosti jednotlivce. Nevyřešený status lidí bez občanství vyřazených před 16 lety z evidence osob s právem trvalého pobytu (takzvaní „vygumováni“) je nadále hrubým porušením lidských práv. V únoru 1992 přišlo o právo trvalého pobytu minimálně 18 305 obyvatel; přibližně 1 000 jich dodnes zůstává v nejisté situaci bez jakéhokoli oficiálního statusu. Ostatní buď dostali občanství nebo dokázali získat nějaký jiný status, obvykle povolení k pobytu.

„Vygumováni“ byli především lidé z jiných republik někdejší Jugoslávie (většinou neslovinského nebo smíšeného etnického původu, včetně mnoha členů romských komunit), kteří žili ve Slovinsku a po vyhlášení nezávislosti země buď nepožádali o slovin- ské občanství nebo jim bylo občanství odmítnuto.

* Jedna ze složek ukazatele BCI byla stanovena podle údajů ze zemí podobné úrovně.

1 Employment Service of Slovenia: Labour Force Data. February 2008.

2 Employment Service of Slovenia: Javno povabilo delodajalcem za izvedbo projektov Usposabljanja na delovnem mestu za leto 2007/2008. December 2008.

3 Employment Service of Slovenia: Labour Force Data. February 2008.

4 Urša Marn: Krivičen izbris. Kako je Janševa vlada umetno zmanjšala brezposelnost. Mladina, June 2007.

V důsledku toho se z nich stali de facto cizinci nebo lidé bez státní příslušnosti ilegálně pobývajících ve Slovinsku, přičemž také přišli o práci, bydlení, sociální zabezpečení atd. V některých případech následovalo za „vygumování“ fyzické zničení dokladů totožnosti a dalších dokladů vlastněných příslušnými jednotlivci.⁵ Výbor OSN pro lidská práva v závěrečných poznámkách své zprávy z července 2005 sice uznal úsilí, které vyvíjí Slovinsko v této záležitosti, ale vyslovil své znepokojení nad situací.

Slovinský Ústavní soud vydal roku 1999 nález, podle něhož „vygumování“, důsledek neschopnosti legislativy upravit přechodné právní postavení občanů jiných republik někdejší Jugoslávie s trvalým pobytem ve Slovinsku, porušilo princip rovnosti. Právní postavení občanů z jiných republik dřívější Jugoslávie je méně výhodné než postavení osob, které byly před rokem 1991 cizinci a kterým bylo automaticky přiznáno právo trvalého pobytu ve Slovinsku. Od zmíněného nálezu nebyl přijat žádný zákon, který by ukončil tuto situaci. Lidem postiženým „vygumování“ jsou nadále odírány jiné formy nápravy včetně odškodnění. Slovinský ombudsman pro lidská práva ve své poslední zprávě⁶ zdůraznil, že je třeba respektovat rozhodnutí Ústavního soudu a že uvedený status už měl být vyřešen. Pokračující neschopnost vlády učinit nápravu představuje vážné porušení povinnosti dodržovat práva zakotvená v Mezinárodní úmluvě o ekonomických, sociálních a kulturních právech (ICESCR), zejména právo na práci, sociální zabezpečení, zdravotní péči a vzdělání.

Romové

Romové jsou jednou ze tří etnických skupin konkrétně zmiňovaných ve slovinské Ústavě, která předpokládá přijetí zvláštního zákona upravujícího specifická práva této menšiny. Takový zákon zatím nebyl přijat a specifické problémy (např. ve vzdělávání) jsou řešeny místními předpisy. Příkladem diskriminace Romů a netolerance vůči nim jsou dva případy, k nimž došlo v jihovýchodním Slovinsku (Dolenjska). Ve školním roce 2004-2005 byla v jedné základní škole v Dolenjské vytvořena zvláštní třída pro romské děti jako odpověď na protesty neromských rodičů, že romských dětí je ve škole „příliš mnoho“. Druhým je případ rodiny Strojjanových, kteří museli opustit svůj domov ve vesnici Ambrus poté, co je k tomu donutil dav místních obyvatel po údajné porušování zákona. Aby byly chráněny jejich životy a zabráněno násilí, byli Strojjanovi vystěhováni z rodinného majetku do několika různých míst. Nakonec dostali výměnou za svou nemovitost v Ambrusu trvalé ubytování na předměstí Ljubljany.

5 Neža Kogovšek, Roberto Pignoni: Erased people of Slovenia: Peace Institute Report on Discriminatory Practices in Slovenia concerning Legal Status of Citizens of Other Republics of Yugoslavia, June 2007.

6 Slovene Ombudsman of Human Rights: 2006 Report, July 2007.

Nenávistné slovní projevy

Nevládání organizace poukázaly při svém setkání s vysokou komisařkou OSN pro lidská práva Louisou Arbor, k němuž došlo v Lublani v lednu 2008, na nenávistné slovní projevy, které se začaly objevovat ve slovinských médiích (např. právě v případě rodiny Strojjanových, kde média vycházela z pověsti a domněnek bez potřebného kritického přístupu) a na internetu (na e-fórech a chatech). Nenávistné projevy jsou zaměřeny proti zranitelným skupinám, jako jsou homosexuálové, Romové, neslovinské etnické skupiny (zejména lidé s předky v jiných republikách dřívější Jugoslávie), cizinci a řada dalších. Ačkoliv Ústava ve svém článku 63 zakazuje jakékoliv podněcování k netoleranci a diskriminaci, právní kroky proti němu jsou zřídka.⁷

Žadatelé o azyl

Většina z 18 251 cizinců, kteří roku 2006 imigrovali do Slovinska, přišla z Bosny a Hercegoviny, Srbska a Černé Hory. Jestliže Slovinsko patří v Evropě k zemím s nejnižším podílem přijímání uprchlíků (v roce 2006 byl přiznán statut uprchlíka pouze jedinému žadateli o azyl, v roce 2007 dvěma), vážným důvodem ke znepokojení z hlediska lidských práv se stal Zákon o mezinárodní ochraně (International Protection Act) schválený v lednu 2008. I když slovinské azylové zákonodárství sleduje společnou azylovou politiku EU, tento zákon znamená posun všech direktiv EU zejména v tom, že omezuje přístup k udělování azylu tím, že toto řízení urychluje a umožňuje jeho provedení bez rozhovoru s uchazečem. Co víc, v sázce jsou také základní lidská práva migrantů, protože se rozšiřují možnosti jejich zadržování a není k dispozici bezplatná právní pomoc v počátečních instancích řízení. V některých fázích nového procesu nemají odvolání odkladný účinek, což znamená, že uchazeči mohou být ještě před posouzením svého případu vráceni do jiné země, v níž může být ohrožen jejich život a svoboda. Zákon dále předpokládá široké využívání zadržování žadatelů o azyl bez možnosti výjimky pro osoby se zvláštními potřebami, jako jsou rodiny s dětmi.⁸

Legislativa v oblasti péče o duševní zdraví

Na setkání s paní Arbor nevládní organizace zdůraznily potřebu zdokonalit legislativu v oblasti péče o duševní zdraví (léčba v psychiatrických ústavech, potřeba „mobilní“ psychiatrické služby, potřeba přesunout zaměření z duševních „nemocí“ na duševní „zdraví“). Totéž zdůraznila zpráva ombudsmana z února 2008. Duševní nemoci nebo poruchy na sobě pořád nesou stigma a nepřístupuje se k nim

7 Setkání s vysokou komisařkou OSN pro lidská práva Louisou Arbor, leden 2008, soukromý záznam organizace Humanitas.

8 Peace Institute: Human rights resource point. An information source on human rights in Slovenia during Slovenian EU Presidency 2008. February 2008.

správně, jak z hlediska financování lékařské pomoci, tak z hlediska zajišťování léčiv. Nejvíce na to doplácí opět chudší vrstvy.

Oficiální rozvojová pomoc

Podle oficiálních statistik měla oficiální rozvojová pomoc celkový objem 35 milionů EUR, tj. 0,12 % HDP. Šedesát procent neboli 21 milionů EUR bylo poskytnuto v rámci multilaterální pomoci; z toho 14,8 milionu EUR představoval příspěvek do rozpočtu EU. Přibližně 11 milionů EUR bylo poskytnuto formou dvoustranné pomoci, z toho 83 % bývalým jugoslávským republikám a dalším východoevropským zemím, kde největším příjemcem bylo Srbsko. Podle experta Robina Dewy přinejmenším 20 % oficiální rozvojové pomoci nelze považovat za kvalitní pomoc, protože do ní spadají také náklady na administrativu, stipendia cizincům studujícím ve Slovinsku, zajištění žadatelů o azyl a migrantů. Ještě spornější je zařazení nákladů na výcvik vojáků v Iráku a členských poplatků v organizacích, jako je OECD. Skutečný objem oficiální rozvojové pomoci Slovinska je mnohem nižší než oficiálně deklarovaný.⁹

Odkazy

Bogomir Kovač: Kukavičije jajce. Bolje manj sprememba kot slabo reformiranje davčnega sistema. Mladina, September 2006.

Employment Service of Slovenia: Labour Force Data. February 2008.

Employment Service of Slovenia: Javno povabilo delodajalcem za izvedbo projektov Usposabljanja na delovnem mestu za leto 2007/2008. December 2007.

European Commission against Racism and Intolerance: Third report on Slovenia, June 2006 (available from February 2007 on).

Meeting with UN High Commissioner for Human Rights Louise Arbour, January 2008, private Humanitas minutes.

Ministry of Foreign Affairs: Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: Slovenia's 6th and 7th periodic report – Draft, January 2008.

Neža Kogovšek, Roberto Pignoni: Erased people of Slovenia: Peace Institute Report on Discriminatory Practices in Slovenia concerning Legal Status of Citizens of Other Republics of Yugoslavia, June 2007.

Peace Institute: Human rights resource point. An information source on human rights in Slovenia during Slovenian EU Presidency 2008. February 2008.

Robin Dewa: Preliminary data from Slovene ODA analysis. March 2008, personal communication.

Slovene Ombudsman of Human Rights: 2006 Report, July 2007.

Statistical Office of the Republic of Slovenia: Labour Force Survey results. February 2008.

Statistical Office of the Republic of Slovenia: Statistični letopis 2005.

Urša Marn: Krivičen izbris. Kako je Janševa vlada umetno zmanjšala brezposelnost. Mladina, June 2007.